Вх. №: НО-05-06-30/17.02.2014 г.

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Пенчо Пенев

за дисертационния труд на Радослава Димитрова Янкулова

„Конституционен процес"

за присъждане на образователната и научна степен „доктор"

Със заповед № РД-09-04-95 от 27.11.2013 г. на директора на Института за държавата и правото при БАН проф. д-р Цветана Каменова съм утвърден за член на научното жури за провеждане на защитата на редовната докторантка в Института за държавата и правото Радослава Димитрова Янкулова. В изпълнение на възложената ми задача представям следното становище.

Няма съмнение, че темата за конституционното правосъдие е актуална. Българският Конституционен съд е само на 23 години, кратък период историческо време за една основна държавна институция. Няма да е погрешно обаче да се каже и че българският Конституционен съд (КС) е вече на 23 години – един сериозен период от време от гледна точка на практическото му функциониране. За този период от време КС оказа благотворно, жизнеутвърждаващо въздействие върху българсикия конституционализъм с многобройните си решения за проверка на съответствието на закони с Конституцията, задължително тълкуване на конституционните норми, за проверка и въздействие върху статутите, действията и актовете на висши държавни органи.

Конституционният процес е процесуалната форма, по която се осъществява конституционното правосъдие. От него в голяма степен зависи ефективността при упражняване на конкретните конституционни правомощия на КС. Докторантката Янкулова е подходила към темата задълбочено и отговорно. Проучила е голяма по обем научна продукция, както българска, така и чужда. Споделям напълно

възприетата систематизация на научното изследване: „Източници на конституционното правосъдие", „Сезиране на КС", „Искане до КС", „Заседания на КС", „Доказателства", „Фаза по допустимостта", „Фаза по решаване на делото". Изложението следва развитието на конституционното правосъдие като поредица от извършването на процесуални действия по повод образуването и разглеждането на конкретно конституционно дело.

В глава I-ва са изследвани различните източници на конституционния процес. Самостоятелно е разгледана практиката на КС като евентуален източник, при което докторантката излага интересни дискусионни тези. Добре са очертани принципите на конституционния процес, направена е съпоставка с принципите на „процесите" от традиционното правосъдие - граждански, наказателен, административен и пр.

Във втората глава докторантката с основание поставя акцента върху сезиращите субекти – характеристика, видове, правомощия. Особено ценно в тази насока е сравнителноправното изследване на сезиращите субекти в европейски контекст – в много от страните, възприели концентрирания конституционен контрол, материята е регулирана като че ли по-семпло, но с доказана висока практическа ефективност, обстоятелство, което би могло да се преценява при оптимизиране на българската конституционна уредба в бъдеще.

С основание голяма част от анализа в тази глава е посветена на конституционната жалба. С висока теоретична и научна стойност е направеното сравнителноправно изследване на института на конституционната жалба в европейски, а и в по-широк контекст. Изследван е полезен световен опит по тази важна тема. Посочени са българските предложения за уредба, показано е и лично отношение по поставените въпроси.

В глава III-та и глава IV-та – „Иска по КС" и „Фаза по допустимостта" достойнство на работата е това, че допустимостта като процесуална предпоставка в

конституционния процес е разгледана в по-широк аспект, с разсъждения по отношение на всички правомощия на КС. Авторът се присъединява към изказвани вече съображения и предложения в смисъл, че е необходимо да се специфицират отделни конституционни процедури по главните правомощия на КС, не само във връзка с допустимостта, а при функциониране на основните правомощия на КС в цялост.

В труда се подкрепят тези и съображения вече изказани в литературата (проф. Ж. Сталев, проф. Н. Неновски и др.) относно необходимост от разширяване кръга на сезиращите субекти по определени правомощия на КС - предоставяне на такава сезираща компетентност на всички съдилища в хипотезите на противоконституционност на приложим закон, предоставяне сезираща компетентност на омбудсмана при искане за обявяване на съответствие на приложим закон с международен договор, по който България е страна, когато това засяга основни права. Подкрепя се заявената в литературата теза, че нормата на чл.21, ал. 1 от ЗКС трябва да бъде прецизирана, защото в някои хипотези препятства необосновано достъпа до конституционно правосъдие.

Особено ценно струва ми се е изследването на процесуалните аспекти на упражняването на правомощието на КС да се произнася по законосъобразността на проведени избори. На тази тема е посветена част от глава III-та и глава V-та. Обосновава се спецификата на някои процесуални правила при упражняването на това правомощие.

Интересни находки от научна гледна точка се съдържат в разсъжденията на автора относно характеристиката и значението на сроковете в конституционния процес, както и оригиналното подразделяне на функциите на КС като съд по право и съд по факти.

Аналитично, с познаване на теорията и практиката са разработени главите „Заседание на КС" и „Фаза по решаване на делото".

Особено достойнство и несъмнен принос на дисертацията представляват многобройните сравнителноправни изследвания на важни институти и елементи от конституционния процес със сравняване, както на нормативната регулация така и на практиката на европейските конституционни съдилища. Сравнителноправно са поднесени важни елементи и основания на конституционното правосъдие: сравнителноправните практически и нормативни аспекти при изследване на сезиращите субекти, конституционната жалба, постановяване на решенията и особените мнения, действието на актовете на КС, допустимостта, провеждането на заседанията на КС. Тези анализи без съмнение ще подпомогнат всички бъдещи изследователи на темата.

Впечатление прави отличното познаване и уместното служене с практиката на КС. Целият труд е богато илюстриран с добре подбрани негови решения. Не липсва и критически прочит на някои от тях, което е направено с такт и уважителност.

Използваният научен апарат е богат и добре подбран. Езикът е стегнат, изразителен и ясен. С юридическите понятия се борави компетентно, професионално и ненатрапчиво. Дисертацията разкрива отлични качества на автора за бъдещо професионално развитие.

Имам една основна бележка и тя е по втория раздел на заключението. Там се казва, че „в хода на изложението, в резултат на анализи на действащата правна уредба на конституционния процес и на практиката по прилагането му, бяха направени и обосновани и конкретни предложения de lege ferenda". Следват единадесет такива предложения. Всъщност обаче само две от тях принадлежат самостоятелно на дисертантката – посочените в пункт 2.2. и в пункт 2.5. Всички останали предложения са поставяни като проблемни предложения за развитието на конституционния процес в редица предходни трудове. Това че докторантът ги споделя и ги подкрепя е друго и то трябва ясно и конкретно да се каже при това не

само в заключението, но и на страници 21, 53, 62, 1321 157, 178, 182, 190, 191 от дисертацията. По всички тези предложения дискусията вече е започнала, а настоящата дисертация дава свой принос в тази дискусия, но не я открива. Правя тази бележка напълно добронамерено, главно с оглед бъдещото публикуване на труда.

Иначе, както вече отбелязах, дисертацията има много достойнства и разкрива отличен потенциал за бъдещо научно развитие. Гласувам убедено и без колебание положително за присъждането на научната степен „доктор" на докторантката при Института за държавата и правото при БАН Радослава Димитрова Янкулова.

10 февруари 2014 г.

проф. д-р Пенчо Пенев